

Az ernyő és a kas – avagy: mi az értelme és mi az értéke a kommunikációnak a tudomány és a társadalom között?

Igazán nem panaszkodhat arra a magyar tudományos világ, hogy ne bővelkedne szó szerint látványos sikerekben: a Mindentudás Egyeteme sokmillió nézője, a World Science Forum Budapest nemzetközi konferencia kétszeri megrendezése vagy éppen a Magyar Tudomány Ünnepe évenkénti programsorozata jó és nagy hírért keltette a magyar tudósoknak, a magyar tudománynak, a Magyar Tudományos Akadémiának.

De vajon mindez csupán látványosság? Fenn az ernyő, nincsen kas? Nem véletlenül fogalmazódik meg időnként ez az aggodalom vagy kritika. Hiszen a hazai tudomány alulfinanszírozottsága, a legtöbb mérőszám alapján egyre növekvő lemaradása a nemzetközi összehasonlításokban vagy éppen a tudománypolitika, a politikai-gazdasági döntéshozók szövirágok mögötti közömbössége éles kontrasztot mutat a sikeres önbemutatóval. Sőt, ebből a perspektívából nézvést nem csupán felesleges tetszelgés, hanem egyenesen káros szemfényvesztés egy-egy média-siker, mert elfedi a bajokat, hamis illúziókat kelt kívül-belül.

Kétségtelen, nagy baj volna, ha a tudomány reprezentációja az érdemi kutatómunka, tudomány-menedzsment és tudománypolitika hiányára pótszerként szolgálna. Több is, mint baj – egyenesen megkérdőjelezné a tudománykommunikáció értelmét és értékét egyaránt!

Kötetünk ugyanis az elméleti megközelítések ismertetése mellett éppen arra mutat be konkrét példákat és a gyakorlatban is használható megoldásokat, hogy a tudomány kommunikációja nem a tudományművelés valamiféle külsődleges luxusa vagy kritikátlan alkalmazkodás a kommunikációs kor divatjához. Kutatási programunk („Tudás és társadalom kommunikációja – a tudományos kutatás és technológiai fejlesztés társadalmi jelenléte”) jelen válogatással arra vállalkozik, hogy igazolja a magyar tudományos közösség és döntéshozók számára: érdemes megismerni a kutatás-fejlesztés legújabb kommunikációs fejleményeit.

Válogatásunk rendezőelve az volt, hogy minél átfogóbban ismertessük meg azt az elméleti alapozó és elemző szakmai műhelymunkát, amely az elmúlt négy évben az akadémiai tudománykommunikációs kezdeményezéseket segítette, illetve értelmezi. Elsőként a Mindentudás Egyeteme kiinduló megfontolásait összefoglaló és közönségfogadtatását bemutató tanulmányokat elevenítünk fel, illetve a World Science Forum 2005 záródokumentumának bővített anyagát tárjuk magyar fordításban az olvasók elé – mindezt a tudomány és társadalom közti kommunikáció nemzetközi tendenciáinak tükrében. A tudománykommunikáció kérdését kutatási programunk során kidolgozó elméleti tanulmányok a kommunikáció és a tudomány kapcsolatának különféle aspektusait igyekeznek feltárni és bemutatni.

A legágabb perspektívát Rédey Soma Nyilvános tudomány: A kommunikáció és a tudomány kapcsolódási pontjai című cikke nyújtja, amely a tudománykommunikáció 17. századi előzményeit, a tudományos megismerés fogalmának közmegegyezéssel kialakulását, hit és tudomány viszonyát, valamint a kommunikáció által megvalósítható tiszta tudomány eszméjét mutatja be.

Előszó

Az alkalmazott és professzionális etika párbeszédét, a bioetika, a tudományetika fokozatos önállósodását az általában vett makroetikától térképezi fel Soós Sándor *Current Science and Applied Ethics, Theories and Practice: Mapping the Field* című írása. A különféle, tudománykommunikációt megalapozó elméletek áttekintése, a tudásáramlás hagyományos modellje, és ahhoz képest a kognitív kommunikációt megalósító, a közönséget aktív, személyes válaszokra készítő jövőbeni tudománykommunikációs modell jelenik meg a következő angol nyelvű tanulmányban. (Rédey Soma: *Science for the Public – The Dimensions of Science Communication*). Szebik Imre a biotechnológia alkalmazásának etikai kérdéseit, a több generációt is érintő genetikai beavatkozások társadalmi és szakmai diskurzusát, az emberi gén-terápia – jogi vonatkozásokat is magában foglaló – lehetséges jövőképeit veszi górcső alá. A humán erőforrások, intézmények, és a támogató politikai környezet fejlesztésének világ méretű lehetőségeit tekinti át Kumin Ferenc (*Kapacitásépítés – új törésvonalak a világgazdaságban*) a 2005-ös World Science Forum (WSF) nemzetközi konferencia e témát tárgyaló szekciója alapján. Végül Bedő Viktor a kommunikációs technológiáknak a tudományos munka folyamataira, a tudomány szerkezetére gyakorolt hatását elemzi írásában, bemutatja a mobil kommunikációs technológiáknak a formális és a kísérleti tanulásban való felhasználhatósága mellett érveket, az új technológia alkalmazásának tapasztalatait. (*A mobilkommunikáció lehetőségei a tudomány és a társadalom közti párbeszéd alakításában*).

A tanulmányok után egy szöveggyűjteményt olvashatnak könyvünkben, amely jól dokumentálja, hogy a hazai bölcsészeti és tudományelemző irodalomban jelen van a tudománykommunikáció tematikája. A szöveggyűjtemény tartalmazza a Minden-tudás Egyeteme klubbeszélgetések összefoglalóit.

Amint azt a tartalmi áttekintés jelzi, kötetünk önmaga is a tudománykommunikáció megalósításának egyik eleme: annak a kommunikációs programnak az első önálló nyomtatott kiadványa, amely információs szolgáltatásaival, szakmai eredményeivel erősíti a tudomány társadalmi elfogadottságát, a magyar kutatók kommunikációs pozicionálását. Ugyancsak a tudománykommunikáció gyakorlatát teljesíti ki a program honlapja, a www.tudastars.hu, ahol folyamatosan frissülő hírszolgálat, összefoglalók, elemzések állnak az érdeklődők rendelkezésére. Szakértőink közreműködnek olyan televíziós programok megalósításában is, amelyek a magyar tudomány eredményeit interaktív, vitákat is vállaló formákban szembesítik a közönség véleményével, kérdéseivel. A Világosság idei lapszámaiban megjelentetjük a tudomány/társadalom kérdéskör legfrissebb nemzetközi szakirodalmát. Nyilvános rendezvénysorozatot indítottunk a tudomány társadalmi hatásait elemző vezető magyar tudósok részvételével. – Kommunikálunk tehát magunk is, a tudománnyal, a tudományért.

Ahogy az több tanulmányunk is sokrétűen elemzi: radikálisan átalakult a tudomány és a laikusok viszonya. Ebben a folyamatban programunk elkötelezett a tudomány-szeptikus főárammal szemben, érkezzon az akár a rövidtávú (rövidlátó...) technokrata haszonelvűség, akár a nyugati kultúra racionalitás-elvének megkérdőjelezése irányából. Mindezért szakmai és tudománypolitikai meggyőződésünk, hogy a tudományos racionalitás új modelljében az igazságérvényre igényt tartó tudományosság esélyét a hálózatos tudomány-szervezet és a kommunikációképes kutatás erősítheti meg!